

СЕКЦІЯ 4.

Роль освіти та формування освітнього середовища у відновленні та реінтеграції ветеранів

УДК: 378:355.1:364-787

Павліха Наталія,

д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проєктами,

очільниця Лабораторії проєктів та ініціатив,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

nataliia.pavlikha@vnu.edu.ua

РОЛЬ ОСВІТИ ТА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ

Успішна реінтеграція ветеранів визнається Рамковим документом Міжвідомчого постійного комітету щодо довгострокових рішень як важливий компонент зменшення вразливості переміщеного населення, включаючи ветеранів та їхні родини. Ветерани, повертаючись до цивільного життя, стають однією з ключових складових майбутнього соціально-економічного розвитку та відіграють важливу роль в процесі створення стійких та згуртованих спільнот в громаді. Досвід показує, що ветерани та члени їхніх родин часто стають першими, хто надає допомогу під час криз у своїх громадах.

Поняття «реінтеграція ветеранів» є досить багатограним і охоплює систему понять, що включають всі аспекти суспільного

життя. Це стосується різноманітних видів культурної, трудової, економічної та іншої діяльності соціальних груп та індивідів, які в певний спосіб опинилися на периферії суспільства або відчують себе такими, тобто виключеними з активного соціального процесу. Аналіз провідних наукових досліджень свідчить про багатогранність самого процесу реінтеграції та підходів до тлумачення поняття «реінтеграція ветеранів», однак в більшості теоретичних досліджень поняття відображає процесуальні характеристики повернення учасників бойових дій до нормального мирного життя серед людей, не травмованих воєнними діями [1, с. 267].

Реінтеграція ветеранів є комплексним процесом, що представляє собою їх адаптацію та різноманітну допомогу у набутті звичного для них соціального статусу. На сьогодні цей процес є ускладненим тим, що він відбувається в країні, яка перебуває у стані війни. Тим не менш зусилля, які запроваджено та спрямовано на реінтеграцію, сприяють забезпеченню доступу ветеранів, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих Захисників та Захисниць до необхідних ресурсів та підтримки, що покликано допомогти покращити якість їхнього життя.

Комплексна підтримка ветеранів повинна охоплювати кілька важливих аспектів, щоб забезпечити їх успішну реінтеграцію в суспільство. Охорона здоров'я є критичним елементом, оскільки багато ветеранів потребують фізичної та психічної реабілітації після повернення з зони бойових дій. Допомога особам з інвалідністю є необхідною для забезпечення їхньої незалежності та якості життя. Доступ до житла дозволяє ветеранам і їхнім родинам мати стабільне місце проживання, що є основою для подальшої соціальної та економічної стабільності. Юридичні послуги допомагають вирішувати правові питання, які виникають в процесі адаптації до мирного життя. Нарешті, можливості для навчання та

працевлаштування сприяють професійному розвитку та економічній незалежності ветеранів. Метою такої комплексної підтримки є створення умов для повноцінного та гідного життя ветеранів і їхніх сімей, а також їхня успішна інтеграція в громади, де вони проживають.

У сучасних умовах ветерани, ветеранки та їхні родини стикаються з проблемою забезпечення власного добробуту через пошук нової роботи, відновлення бізнесу або створення власної справи. Виникає потреба у перекваліфікації та підвищенні кваліфікації цієї категорії людей, а також у їхній реінтеграції в суспільно-економічне середовище громад, де вони проживають. Отже одним із ключових інструментів, що сприяє їх соціальній адаптації та реінтеграції, є освіта, що надає ветеранам нові знання та навички.

За результатами дослідження, проведеного навчально-аналітичним відділом Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів станом на 15- 25 січня 2024 року, близько половини (50,14%) опитаних ветеранів, які на даний момент не несуть службу в Силах оборони України, та мають бажання розвивати власну справу. І ветерани, і діючі військовослужбовці висловлювали занепокоєння через «брак знань або втрату навичок» (42,28%), що стане перешкодою для них у сфері професійної зайнятості. 67,79% респондентів не володіють інформацією про вже розроблені державні програми навчання та перепідготовки для ветеранів. Враховуючи високий відсоток респондентів серед ветеранів, які зазначили, що наразі є «безробітними» (30,95%), актуальним є питання з оптимізації як вже наявних, так і з розробки нових програм з навчання та перекваліфікації [2].

Програми професійного навчання допомагають ветеранам здобути нові навички, необхідні для роботи в різних галузях економіки. Це може включати курси з освоєння нових професій, які

користуються попитом на ринку праці, а також розвиток навичок, що сприятимуть підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Отримання додаткової освіти відкриває ветеранам двері до широких можливостей у професійній сфері. Крім того, освітні програми сприяють розвитку критичного мислення та розширюють світогляд. Ветерани можуть використовувати свої військові знання та досвід для академічних досліджень та інновацій, що є додатковим чинником їхньої інтеграції у цивільне життя.

Окрім цього, освітні заклади можуть забезпечувати ветеранів психологічною підтримкою через консультації, групи підтримки та спеціальні програми реабілітації. Це допомагає їм справлятися з посттравматичним стресовим розладом та іншими психологічними проблемами, спричиненими бойовими діями. Психологічна підтримка є важливою складовою комплексної реінтеграції ветеранів, оскільки сприяє їхній емоційній та психічній стабільності.

Організації, які запроваджують освітні проекти задля реінтеграції ветеранів, можуть співпрацювати з роботодавцями для створення програм стажування та працевлаштування ветеранів. Це дозволяє ветеранам отримати практичний досвід і швидше інтегруватися у робочу середу. Заклади освіти можуть бути центрами підтримки ветеранів, залучаючи до співпраці громадські організації, місцеву владу та бізнес на засадах партнерства та взаємодії. Це сприяє створенню міцної підтримуючої мережі для ветеранів.

Щодо формування освітнього середовища задля реінтеграції ветеранів і їхніх сімей у цивільне життя, звернемо увагу на важливості інклюзивності та доступності, щоб створювати інклюзивне освітнє середовище, у якому ветерани відчувають себе прийнятими та підтриманими. Це включає надання спеціальних послуг для ветеранів, таких як адаптовані навчальні матеріали та доступ до консультаційних центрів.

Важливо відзначити, що залучення міжнародних партнерів до освітніх проектів для ветеранів сприяє обміну досвідом та кращим практикам. Це може включати участь у міжнародних конференціях, програмах обміну та спільних дослідницьких проектах.

Яскравим прикладом того, як освітні ініціативи можуть сприяти реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство, відкриваючи нові можливості для їхнього професійного та особистого розвитку, є благодійний проєкт «Освіта Нескорених», що реалізується у місті Луцьк за спільної ініціативи Громадської Організації «Інститут транскордонних ініціатив», Rotary Club Lutsk Volyn Pride, Лабораторії проєктів та ініціатив ВНУ імені Лесі Українки за підтримки Луцької міської ради. Цей проєкт створений для ветеранів, учасників бойових дій з 2014 року, активних військовослужбовців та членів їхніх родин. Ціль проєкту – реінтеграція ветеранів і їхніх сімей у цивільне життя через створення освітніх можливостей для підвищення їхніх професійних знань і навичок, конкурентоспроможності на ринку праці. Проєкт надає можливість безкоштовно освоїти основи підприємництва та інновацій, розробити власний бізнес-план та пройти з висококваліфікованим тренером комплексну підготовку до комерціалізації ідеї.

Цільова група включає ветеранів та членів їхніх сімей, які потребують нових знань та навичок для покращення своєї конкурентоспроможності на ринку праці та реінтеграції у цивільне життя. Завдання проєкту включають надання нових знань і навичок, менторство та консультування для профорієнтації ветеранів та їхніх сімей. Ветерани отримують можливість пройти курси, які допоможуть їм здобути нові професійні навички, необхідні для роботи в сучасних умовах ринку праці. Це включає навчання з основ підприємництва, розробку бізнес-планів та підготовку до комерціалізації ідей.

Проект передбачає надання ветеранам менторської підтримки, що включає професійне консультування та допомогу в орієнтації на ринку праці. Це сприяє більш ефективному застосуванню здобутих знань і навичок у реальних умовах. Ветерани мають доступ до психологічної підтримки через консультації, групи підтримки та спеціальні програми реабілітації. Це допомагає їм справлятися з посттравматичними стресовими розладами та іншими психологічними проблемами.

Отож, метою комплексної підтримки є створення умов для повноцінного та гідного життя ветеранів і їхніх сімей, а також їхня успішна інтеграція в громади, де вони проживають. Освіта та освітнє середовище відіграють ключову роль у цьому процесі, надаючи ветеранам та членам їх сімей необхідні знання та навички, а також забезпечуючи психологічну підтримку для подолання наслідків війни та адаптації до цивільного життя.

Список використаних джерел:

1. Захаріна, Т. (2023). Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. *Social Work and Education*, Vol. 10, No. 3. pp. 263-275. DOI: 10.25128/2520-6230.23.3.1
2. Матеріали онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців. - Режим доступу: <https://veteranfund.com.ua/analitics/aktualni-potreby-ta-bachennia-mozhlyvostey-dlia-kar-ierno-ho-i-profesiy-no-ho-zrostannia-veteraniv/>
3. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 220 с.
4. Tymbaliuk I., Pavlikha N., Zelinska O., Ventsuryk A., Radko A. Assessing the level of competitiveness of the insurance sector during economic crises: *The example of Ukraine. Insurance Markets and Companies*, 12(1), 72-82.
5. Павліха Н. В., Степанюк Н. А. Становлення освітньої міграції в умовах глобалізації Глобальні та національні проблеми економіки. *Збірник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Вип. 16. 2017. С. 219-223.
6. Павліха Н., Сищук А., Тетерук О. The Mechanism of International Economic Sanctions Influence on the National Economy *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 2 (10). С. 18-24.

7. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В., Коцан Л. М., Савчук А. Ю. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 212 с.
8. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В. Інклюзивна економіка: шлях до соціальної рівності та економічного розвитку [Текст] : монографія Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 320 с.
9. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку [Текст]: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232с.
10. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А.Ю., Коломечюк В.В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.
11. Tsymbaliuk I., Pavlikha N. Inclusive economy in contemporary management models: definition, global challenges, and its role in achieving sustainable development. Modern management tools in the latest models of socioeconomic development. Monograph. Higher School of Social and Economic Przeworsk (Poland), 2023.
12. Цимбалюк І.О., Павліха Н.В., Цимбалюк С.М. Динаміка ринку праці в Україні під час війни: аналіз міграційних тенденцій та показників безробіття. *Інноваційна економіка*. 2023. №2(94). С. 101-109. DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.13 URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1064>
13. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В. Аналіз структури доходів населення та ролі інклюзивного ринку праці у зменшенні соціальної уразливості. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2023. №4 (141). С. 33-41. DOI: http://visnikkrnu.kdu.edu.ua/visnik.php?id_nom=63